

Tightening the Terrain

פרשת חיי שרה תשפ"ה

GENESIS

PARASHAS CHAYEI SARAH

24 / 39-51

2

24/65-67 - כד/סה"ס -

65 And she said to the slave, "Who is that man walking in the field toward us?"

And the slave said, "He is my master." She then took the veil and she covered herself. 66 The slave told Isaac all the things he had done. 67 And Isaac brought her into the tent, Sarah his mother; he married

5

3

Rashi

42. and today I arrived. - והיום באתי Today I embarked, - היום יצאתי. I came today. - ואבא היום. 43. From here we see - מקאן - that the earth contracted² for him, i.e., that his journey was miraculously shortened.³

The conversation of the slaves of the Patriarchs is more pleasing before the Omnipresent than the Torah of their descendants, - מתורתן של בני - וזה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום - The Amora R' Acha said: - אמר רבי אחא - for the episode of Eliezer's quest for a wife for Isaac - ובהקשר של אליעזר - is doubled in the Torah,⁴ - כפולה בתורה - while many essential elements of the Torah - לא נתנו אלא ברמזה⁵ - were given only by allusion.⁶

4

66. THE SLAVE TOLD. - ויטפר העבד. He revealed to him - גלה לו. - נסים שנעשו לו - the miracles that were done for him, - שנקמה לו הארץ - שנקמה לו הארץ - that the earth contracted for him,⁷ - וישנודמנה לו רבקה - וישנודמנה לו רבקה - through his prayer.⁸ - בתפלתו - and that Rebecca was bestowed to him

והוא נס

7

יש לדקדק בלשון הכתוב שאמר "הדברים אשר עשה", וכי דברים אלו עשה אליעזר, והלא ניסים הללו שקפצה לו הארץ ושנודמנה לו רבקה הם מהשמים, ולא היו עשייה של אליעזר, ומה שאומר "את כל הדברים אשר עשה", היה לו לומר "את כל הדברים אשר נעשו לו", ומה שאומר: "הדברים אשר עשה" כיון שאין זה עשייה שלו.

8 וי 313

יפה שיחתן של עבדי אבות

ונראה שזוהי כוונת המדרש ששיחתן של עבדי אבות יפה מתורתן של בני

- לא שחלילה תורתם של בני חסובה

פחות, אלא שההודאה מיד לאחר הנס

בריבוי דברים וסיפורים יפה היא - מלשון

יתרון, שאף על פי שמעשה הנס נודע

מתחילה, מכל מקום עצם סיפור הנס ברוב

עם על כל פרטיו, הוא השירה וההודאה לה

עליו. לימוד זה על אופן ההודאה הראוי

הוא הדבר שיש ללמוד משיחתם של עבדי

אבות, ואינו נלמד מתורתם של בני.

אהרן

חיי שרה כד

שערי

מ"ב ואבא היום אל העין פרש"י היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו הארץ, וכתב הברטנורא דיליף ליה מיתורא דהיום, שלא הוצרך לכתב, ולי נראה דיליף ליה, מדלא סיפר שהלך, רק סיפר שהגיע משמע דההליכה לא חפס זמן, וכתב בפרקי רבי אליעזר, דמחברון עד חרן מהלך שבעה עשר יום, ובשלוש שעות בא העבד עד חרן, והיה שמח בלבו ואומר, היום יצאתי והיום באתי, שנאמר ואבא היום אל העין עכ"ל, וכתב בספר מעם לעז דהראה להם את שר הממנה שכתב אברהם ליצחק, שהיה כתוב בו, אותו היום שיצא אליעזר מחרן, ולכן האמינו לו.

מנחת מיכאל * פרשת חיי שרה

6

אחד הדברים המופלאים בפרשתנו הוא ענינו של אליעזר עבד אברהם, שהקב"ה עשה עמו נס אחר נס בצורה מופלאה ביותר, אמנם מצינו בתורה שהקב"ה עושה נס אחר נס ללא גבולות כמו אצל משה רבינו שעשה את עשר המכות בצורה ניסית ביותר, אותות ומופתים יד חזקה, קריעת ים סוף, מכה את הסלע ומוציא מים, ואת כל הניסים הללו עשה משה רבינו עבור כלל ישראל, אבל זה לא נס פרטי למשה רבינו עצמו.

לעומת משה לאליעזר הקב"ה עושה ניסים מרובים לו לבדו באופן פרטי, נתפוס לנו לדוגמא ב' ניסים שנעשו לאליעזר באופן פרטי בתחילת דרכו היה צריך לקחת לו מספר ימים להגיע לארם נהרים והנה קפצה לו הדרך והגיע באותו היום לארם נהרים וכדפירש רש"י על הפסוק "ואבא היום אל העין" היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו הדרך.

ולכאורה פלא עצום הוא, מה זקוק אליעזר לנס זה יכול להגיע עוד מספר ימים עם הגמלים לארם נהרים מה יש למהר, וביותר פלא כשאליעזר מספר זאת לבתואל מספר לו בשיא הפשטות ללא שום יוהרא כאילו מובן מאליו שכן צריך להיות. והנס השני שנעשה לאליעזר בזמן שנשלח למצוא אשה לבן

OUR SAGES TELL US that Eliezer, the servant of Avraham Avinu, arrived in Charan on the very day he set out. He experienced *kefitzas haderech*, a miraculous 'shortening of the way'. *Kefitzas haderech* is not commonplace. HaKadosh Baruch Hu only brings it about when there is good reason. Eliezer understood the significance of such a speedy journey and he proceeded to entreat Hashem for yet more Providence immediately upon arriving at the well. "Summon, please, before me this day..." The Brisker Rav notes that Eliezer was not simply asking that Hashem should reveal to him Yitzchak Avinu's intended bride during the course of the day. The possuk notes that Eliezer only arrived at the well, "לעת ערב לעת צאת השאבת" - At evening time, at the time the girls go out to draw [water]" (Bereishis 24:11). Eliezer was asking that Hashem make Yitzchak Avinu's bride known within minutes!

Indeed, one of the most remarkable aspects of the story of Eliezer and his search for Rivka Imeinu is the speed at which events unfolded. "And it was, before he finished speaking; and behold! Rivka comes out..." (verse 15). "וירץ" - And the servant [Eliezer] ran toward her..." (verse 17). "ותמהר ותרד כדה" - And she hurried and brought down her jug..."

(verse 18). "And she hurried and poured her jug into the trough, and ran again to the well, to draw [more water]..." (verse 20). "ותרץ הנערה ותגד לבית אמה" - And the girl ran and told her mother's family..." (verse 28). "וירץ לכן אל" - And Lavan ran to the man outside, to the well..." (verse 29). "And food was placed before [Eliezer], but he said, 'I cannot eat until I have spoken my piece'" (verse 33).

The morning after the engagement was finalized, a debate ensued between Eliezer and Rivka's family. He requested permission to leave with Rivka, and return forthwith to Be'er Sheva. Rivka's family sought to detain her a while longer and said, "תשב הנערה אתנו ימים או עשור" - Let the young girl stay with us a year or ten [months], then she shall go." To which, Eliezer replied, "אל תאחרו אתי וה' הצליח דרכי" - Do not delay me, for Hashem has made my mission successful; send me off, and I shall go to my master" (verse 56). In a final attempt to delay their departure, they said, "נקרא לנערה ונשאלה את" - We shall summon the girl and ask her directly" (verse 57). Rivka answered them unequivocally, "אלך" - I will go, now. With this, they packed her belongings and immediately sent her on her way. The sheer momentum of this parshah bears examination.

Rivka and Lavan

Lavan was a totally wicked individual. He was an avowed idol worshipper and was also a master of deception. The possukim reveal that not only did Lavan switch Rachel for Leah under Yaakov Avinu's wedding canopy, but that he changed the terms of Yaakov's hire one hundred times in six years. Undoubtedly, he learned his cunning and devious behavior from his father, Besuel. Indeed, Besuel did not live to see Rivka off because he unwittingly ate the poison he had placed in Eliezer's dish. It is astonishing to think that Rivka Imeinu, surrounded as she was by such evil people, not only remained uninfluenced, but developed the exemplary character that made her worthy of marrying Yitzchak Avinu.

Lavan hid his wickedness behind a veil of refinement. He presented himself to the world as the consummate gentleman. His manners, his appearance and his speech were refined and sophisticated. Lavan's charm, wit, and eloquence are highlighted frequently in the parshah. Whenever Lavan speaks, his words are like the sweetest music, his thoughts expressed perfectly and appropriately.

גילה לו ימים שנעשו לו שפלה לו הארץ ושנודמה לו רבקה בחפלו (רש"י). על מה שפירש רש"י שסיפר לו על קפיצת הדרך ק"ק לשון הפסוק שנאמר 'ויספר העבד וגו' את כל אשר עשה' דמשמע שהוא עשה הכל, וזה א"א לומר על קפיצת הדרך שהרי הקב"ה הקפיד לו הדרך. והפשט בזה נראה, דהנה ידוע מספרי המוסר שהאדם המכיר ויודע שכל הפעולות הנעשות בעולם נעשים אך ורק ע"י הקב"ה, לו אין נפק"מ בין מעשה שעושה הוא בעצמו לבין מה שלא נעשה על ידו, שהרי מכיר בכך שאפילו

מה שנראה בעינים שהוא עושה הלוא האמת היא שהכל הוא יד ה'. וכמו שמסופר על הגאון רבי ישראל סלאנטר זצ"ל ששאל פעם תלמיד אחד 'וואס מאכסט דו' והתחיל התלמיד לגולל לפניו על מצב פרנסתו ושאר ענייניו, נענה לו הגר"י: 'איני שואלך מה 'הקב"ה' עושה לך, אלא מה 'אתה' עושה'. ולכן אמר הכתוב לשון זה מפני שאליעזר עבד אברהם היה בוו המדרגה שלא היה משנה לו מה שהוא עשה לעצמו שהבין דהיינו הך והכל נעשה מאת השי"ת.

והלבו

פרשת חיי שרה

הלך

כח

והדברים ידועים. וכן כאן היתה מלחמה גדולה להוציא הנשמה של רבקה אמנו, נשמה של אמת מהאמהות שהיתה בין הקליפות אלל לכן הארמי שהיה כח גדול של כישוף רמאות וטומאה. ואליעזר הבין כי צריך הדבר לילך צאופן של הסתר, ולכן אמר הקרה נא לפני, לשון מקרה שהדבר יהיה צאופן שלא ירגיש הקליפה כמה שהולך כאן, שהולכים להקים עמידו של כלל ישראל נשמה קדושה זו. ומבואר בשפת אמת וצנית ישראל (משכ"ח ד"ה פרשת, מש"ל ד"ה ואברהם) שכל השבועה כאן היתה ענין של נתינת כח, לא שאליעזר הולך לשבועה לנאמנות, רק השבועה היתה נתינת כח לשליעזר, כמו שבארנו הרבה פעמים (עין פ"י ורא; הלך והלבוז וקרא משכ"ח) ששבועה נותנת כוחות למעלה מדרך הטבע, ומאחד כוחות האדם שיוכל למלאות רצונו למעשה. ולכן השבועה אברהם לשליעזר, כדי ליתן לו היכולת להוציא רבקה משם ולמלאות שליחותו. ולכן היה צורך בקפיצת הדרך, שהכל יעשה במהירות, כדי שלא יבואו הקטרוגים והמניעות שלא יאב הדבר לפועל.

13

"Here, you are my brother yet you serve me without pay" (Bereishis 29:15). There is a ring to these words. Even when he admitted defeat to Yaakov Avinu in parshas Vayeitzei, his choice of words was nothing but poetic: "And to my daughters, what can I do for them this day, and to their sons whom they have borne?" (Bereishis 31:43). The beauty of Lavan's words is recognized by Chazal. Every Jewish bride is blessed by her groom and family, "את היי לאלפי רבבה ויירש וזרעך את שער שנאוי" - You are to become myriads, and your seed shall inherit the gates of their enemies" (24:60). These are none other than Lavan's flowing, evocative words to Rivka as she departed with Eliezer! Lavan's outer refinement is so deceptive, completely inconsistent with his corrupt nature.

Upon deeper reflection, Lavan's two-faced refinement was precisely the reason why Rivka remained unaffected by his wickedness. Rivka was a young girl, either three or fourteen according to the Midrashim, when Eliezer took her to Yitzchak Avinu. Children of that age are naturally influenced by appearances. Rivka saw Lavan's refined and highly respectable surface, and with the natural trust of childhood, she took this to be her brother's true personality. Lavan ran to greet a guest, and he personally prepared lodgings for a perfect stranger. Outwardly, he was a man of kindness, refined and charismatic. A child's mind tends not to dig below the surface to find ulterior motives. Thus, Rivka's neshamah, naturally attuned to the loftier ideals of chessed and charity, absorbed all the outer expressions of Lavan's fine behavior and incorporated them into herself, whilst missing the deeper, more unsavory aspects of her brother's character. Indeed the depth of his own cunning effectively shielded his sister from his corruption. The poetic speech and behavior she learned from Lavan expressed itself when she responded to Eliezer's request for a drink, "שתה אדני - Drink my master" (Bereishis 24:18), and when she met Yitzchak Avinu for

the first time: "מי האיש הלוחך בשדה לקראתנו" - *What man is this who walks in the field to meet us?* (verse 65) She had inherited her family's gift for words, yet was free of the contradictions between inner essence and outer persona that was at the root of the evil within her family.

Even wicked people want their children to follow in their footsteps. With the death of Besuel, Lavan became Rivka's guardian, and he wanted time to educate her in the family's tradition of deceit. But now Eliezer had come to take the pure and innocent Rivka away. Faced with the imminent loss of influence over his younger sister, Lavan had no choice but to try and delay the now inevitable *shidduch*. "Let her remain with us a year or ten months," he said. Lavan hoped to buy the extra time he needed to shape Rivka's personality to be like his own. She had clearly developed her outer personality to a high degree; all that Lavan needed to do was to introduce her to his cunning and wicked arts of deception, lies and impurity. Eliezer thus refused Lavan's request and said, "Do not delay me, for Hashem has made my mission a success..." Eliezer realized the vital importance of concluding the betrothal with the utmost speed. His miraculously shortened journey to Charan impressed upon him the importance of concluding his business there in similar haste. He understood that he had arrived at the most auspicious and vital moment. As Lavan spoke, Eliezer saw the great folly in leaving Rivka in such a place for one moment longer. *Hayom* - Now was the moment to take Rivka. She had reached the peak of what was possible for her to achieve there, and could only be corrupted by staying there any longer.

16 The Influence of One's Surroundings

A very important lesson can be learned from these events. A person should never tolerate a negative influence for even a single moment. To this end, he must not tarry in a place where he will encounter temptations or tests of character. It is common for a person to think to himself that he is stronger than others, or that he is not as easily tempted. He must tell himself that his inclination is deceiving him; it is simply an illusion. Certainly, different people have vastly contrast-

ing levels of faith and self-control, but there is a point at which the strongest of individuals will be drawn after the *yetzer hara*.

Indeed, it is not enough to escape from an evil influence. Just as Rivka Imeinu left her idolatrous home to join the family of Avraham Avinu, every individual must run to a positive environment. We must always seek to surround ourselves with people and influences that reflect dedication to HaKadosh Baruch Hu and His Torah. Eliezer

knew this well. "Do not delay me, for Hashem has made my mission a success." If a person wants *siyata d'Shemaya* for Hashem to make his path in life successful, he must say, "Do not delay me" to the negative forces in his life, and run to all that is truly good.

In no small measure, this is the importance of maintaining a strong connection with the yeshiva of one's youth. While in yeshiva, surrounded by an army of Jews seeking first and foremost to understand and practice Hashem's desire, a young man is naturally repelled by people who engage in deceit and thievery. Once a person becomes desensitized, financial dishonesty is very hard to remove. Even Lavan, who cleared the house of idols in a moment's notice for Eliezer, "Come blessed is Hashem, I have cleared the house," never for even a second divested himself of dishonesty, which was his hallmark. "You have switched my earnings one hundred times." By maintaining a steady time of study in the yeshiva, a person strengthens his resistance to the negative pull of the outside world.

18 The Way Back

Though the journey to Charan was miraculously shortened, the return journey was of regular duration. Eliezer needed the miracle on the way there to literally rescue Rivka from her previous home, at precisely the optimum moment in her development. On the way back, however, there was no reason for such haste. Honest spiritual achievement, in this case entering the holy household of Avraham Avinu, must always come with effort. Here, delays and challenges must be faced and overcome instead of avoided. For this reason, Eliezer and Rivka were not granted *kefitzas haderech* on their return.)

אור חדש כ' ניסן (תרס"ג)

"וירין העבד לקראתה" (כד. יז).

לכאור' יש לתמוה למה רץ? מילא רבקה, היא מיהרה ורצה כדי לקיים מצות חסד ומצות הכנסת-אורחים, אבל למה רץ אליעזר?

אלא, כיון שראה שקפצה לו הארץ כמ"ש "הקרה נא לפני היום" (שם, יב) "היום יצאתי והיום באתי" (ב"ר פ' נט) כיון שנעשה לו נס, והוא עת-רצון, אז עשה כל מאמץ לנצל את השעה ולא להחמיץ אותה.

"מהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו וגו' רדה אלי אל תעמוד" (שם, מה, טו), "שלא תעמיד את השעה, לא תעכב ותעצור השעה כיון שהשעה עת-רצון" (מת"כ).

איזהו שעת-רצון? שהאחים התפייסו ואין מחלוקת ואין לך עת-רצון יותר נעלה מאותה שעה שאין בה מחלוקת.

"ויאמר הראני נא את כבודך" (שמות, לג, יח). "ראה משה שהיה עת-רצון ודברים מקובלים והוסיף לשאול ואמר "הראני נא כבודך" (רש"י ובעת"ס).

• גדולי החכמים שיוו תמיד לנגד עיניהם את האבות הראשונים, איך הם ניצלו את הזמן ואת עת-הרצון, להתרומם ולהתקרב אל השי"ת.

אבל הוא הדבר. וכאב הלב. על מי שמחמיץ את הזמן של "העת-רצון" ולא מנצל להנות מהאורות המתנוצצים מזמן לזמן.

(י"מעיני החיים" א' מתוך מאמר "לא להחמיץ עת-רצון")

Although Lavan had already agreed to the *shidduch*, and he merely wanted his sister to stay with them for a little longer ("Let the maiden stay with us a year or ten months; afterwards she will go..."), Eliezer would still not hear of it. The Chazon Ish and the Steipler both said that when it comes to *shidduchim*, we may not delay. If someone suggests an idea for a *shidduch*, one must look into it immediately, because now may be an *eis ratzon* (an auspicious time). He must make the most of it because one cannot know what the future will bring, and it may become more difficult to obtain an appropriate *shidduch* in the future. Eliezer felt that now that Rivkah had consented, he could not risk any delays.

21

114 | RAV SCHWAB ON CHUMASH

What aspect of Eliezer's speech was so beautiful to Hashem? And why does Rashi cite the midrash now, when Eliezer is already well into his speech to Rivkah's family, rather than when Eliezer began to speak to them?

Perhaps what is considered so beautiful is that Eliezer was well into his narrative before he mentioned that he had "arrived at the well." Eliezer first spoke at length about his master Avraham and about the oath he had taken, not mentioning his miraculous *קפיצת הדרך*. Moreover, although this miracle is alluded to in the words, "I came this day to the well," it is never explicitly spelled out. Hashem was pleased that Eliezer did not boast and concealed that he was of such high stature that he merited this miracle. Humility is the most beautiful of all qualities, and it was inherent in Eliezer's speech.

26

שכן רואים אנו שהציג לפנינו את הדברים, באופן שיבינו שקפיצת הדרך לה זכה לא באה מכוחו שלו עצמו אלא מכח הבטחתו של אברהם רבו! שאכן זוהי היתת תחילת קיום ההבטחה שהבטיחו אברהם, שסייעתא דשמיא תלווה את דרכו, כדי שיקויים השידוך עם רבקה, ולכן מיד שיצא לחרון קפצה לו הארץ והגיע בו ביום לחרון.

ולפי זה נראה, שמשום כך מצא רש"י לנכון להביא את דברי חז"ל, המובאים בבראשית רבה (ס' ח') על הפסוק (כ"ד ל"ב) "ויתן תבן ומספוא לגמלים", "א"ר אחא, יפה שיחתן של עבדי בתי אבות, מתורתן של בנינו, דוקא כאן בפסוק של "ואבוא היום אל העין" (שם מ"ב), כאשר סיפר להם שקפצה לו הארץ. שהרי למבואר כאן מוצאים אנו את המעלה הגדולה של אליעזר, שביטל את עצמו באופן מוחלט לאברהם רבו. שכן אילו רצה אליעזר לייחס את הנס לזכותו, היה עליו לפתוח את דבריו בנס של קפיצת הארץ שארע עמו, ולאחר מכן לספר על דבר השליחות שנשלח עברה, משום שבכך אינו קושר בין הנס לבין השליחות, משום שהנס ארע עבורו, והשליחות נשלח עבור רבו, ומזה שפתח את דבריו באומרו "עבד אברהם אנכי", ולאחר מכן תיאר להם את הנסים שארעו לאדונו, ורק לאחר כל זאת סיפר על הנס של קפיצת הארץ, הוכח לבטול ולכן שנס זה לא ייחס אותו אליעזר שנעשה בזכות מעשיו וצדקותו, אלא רק בשל זכותו וצדקותו והבטחתו של רבו, ולכן הדגיש רש"י דוקא כאן את מאמרו של רב אחא, יפה שיחתן של עבדי בתי אבות מתורתן של בנינו, משום שמתוך ענין זה ניכר ביתר שאת, גודל ביטולו המוחלט לרבו אברהם.

27

מכאן למדים אנו מוסר השכל לענינו אנו! אשר כל ההצלחות וכל המעלות שזוכים אנו להשיגם, אין לנו לתלותם בנו במעשינו ובמעלתנו, כי אם בשל מי שאמר והיה העולם, שהוא נותן חיים לכל חי, הוא המעשיר והוא המרומם, ולו נאווה תהילה.

נראה הביאור בדברים אלו בתיבה אחת שסיים רש"י "בתפילתו", כיון שהתפלל אליעזר על דברים אלו, הרי נחשב שהוא זה שעשה את הדברים הללו, כיון שכוחה של תפילה הוא כעשיית המעשה.

כאשר אדם מתפלל כהוגן, הרי הוא הוא שעושה את הפעולה. לא מן הנראה לעין, שהעשיה נעשית על ידי העושה ואין למתפלל יניכות לזה, אלא התפילה היא העשיה של הדבר.

23

גילת האדמה נעשית על ידי התפילה ולא על ידי העובד באדמה

מצינו כעין דברים אלו על הכתוב (בראשית ב' ה'): "ואדם אין לעבוד את האדמה", ומבואר ברש"י שהכונה "ואדם אין שיתפלל על האדמה", מדנו שזוהי צורת העבודה האמיתית באדמה, ולעולם אין החרישה מזריעה נחשבת עבודת האדמה, אלא עבודת האדמה עיקרה בתפילה, ק התפילה היא זו שמצמיחה את האדמה, וזוהי עבודת האדמה אמיתית, ולא העבודה הפיזית והטכנית באדמה היא המועילה, אלא עבודה שבלב זו היא תפילה, היא העבודה האמיתית של האדמה, אשר רואים את החקלאי עובד בזיעת אפיו בשדה נדע ונכיר שלא א העובד את האדמה, אלא אותו אדם המתפלל על הגשמים הוא אדם העובד את האדמה, נמצא שעבודת הלב היא עבודת האדמה.

בזה מבואר גם מה שאמר הכתוב "את כל הדברים אשר עשה", כיון כאמת אליעזר עצמו פעל ועשה את כל הנסים האלו על ידי תפילתו. ימים אנו להחדיר ולהאמין בעצמינו שהתפילה היא היא העשיה אמיתית.

24

טעם פרשת חיי שרה ודעת קט

ויספר העבד ליצחק את כל הדברים אשר עשה (כד סו)
ענין רש"י, גילה לו נסים שנעשו לו שקפצה לו הארץ ושנודמנה לו רבקה בתפילתו, וקשה הלוא לא הוא עשה זאת.
ונראה שצדיק פועל בתפילתו עד שכאילו הוא עצמו עשה המעשה. וכן שמעתי שפירש הקדוש הבעש"ט, לך ה' חסד כי תשלם לאיש כמעשהו, דלכאורה מהו חסד לגמול לאיש כמעשהו, אלא שבעשיית מצוה נברא מלאך פרקליט, ואף שה' הוא בורא המלאך, הוא גומל חסד לאדם וכאילו היהודי במעשיו ברא המלאך, והוא שאמר אליעזר שזנסיים נעשו בבקשתו וכתפילתו, ומחסדי הבורא ית"ש להחשיב התפילה כאילו אדם עשה.

25

שיח יעקב 5/13

תן והצליח דרכך, ולקחת אשה לבני ממשפחתי ומבית אבי" (שם מ'), וכלומר: אליעזר ספר להם, הובטחתו שה' יהיה בעזרי וישלח מלאך טוב להיות עמי כדי להצליח דרכי. ליתוח זו תלווה בסיוע מן השמים!

ורק לאחר שתיאר להם את כל הנסים שארעו לאברהם, ואת ההבטחה שבאה מכח אברהם, סיפר להם על הנס שארע עמו שקפצה לו הארץ, וכמו שאמר: "ואבוא היום אל העין" (כ"ד מ"ב), ופרש"י היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ ע"כ.

מכאן אנו למדים על מעלתו ודגרתו של אליעזר, בביטולו המוחלט לרבו אברהם!

ובלמדי עם תלמידים אמרתי לתרץ כפענ"ד, כי ההודאה וההשתחוואה הראשונה היתה אחרי שראה השגחה גלויה, [א"א הימלישע זאך"], תחילה קפצה לו הארץ, ואח"כ הוא טרם כילה לדבר, בעודו משתאה מחריש לדעת ההצליח ה' דרכו או לא, הנה רבקה יוצאת, על זה פשוט שהיה לו להודות להשי"ת על הטוב והחסד אשר גמלו שנחתו בדרך אמת, אחרי שהיה נראה לעין שיד ה' עשתה זאת, אבל כאן, כשהסכימו לדיווג, היה זה על ידי השתדלותו של אליעזר, שהטעים לפניו את טיב השידוך, ומנה בפניהם את כבוד עשרו ורב גדלו של יצחק, וטבע האדם בכי האי גוונא לתלות הדבר בעצמו, שהוא היה השדכן, ולדמות שעל פיו נגמר הדבר, אעפ"כ השתחוה ארצה לה', ועל זה כתב רש"י 'מכאן שמודים על בשורה טובה', היינו אף

בשורה טובה הבאה לאחר השתדלות האדם, יש לו לבטל עצמו ולהכיר שהכל בחסדו ית', שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים.

וזה יש לדקדק בהבדל הלשון, שלעיל נאמר וישתחו לה', וכאן נאמר וישתחו 'ארצה' לה', היינו כי ראה את השי"ת גם במה שנעשה בארץ, מכוסה ומלוכב בטבע הבריאה, שגם על זה צריך להודות ולהשתחוות לה', כי הכל מאתו ית'. והוא נכון בס"ד.

31

68

אור

פרשת חיי שרה

גדליהו

כתיב (כ"ד מ"ג) ולאח הכיס אל העין, ומביא רש"י ד' חז"ל אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בניס שהרי פרעה של אליעזר כפולה בתורה וברצו גופי תורה לא נתנו אלא ברמז, ע"כ, ובספר עבד"י להמניד מקאזיץ מפרש מה שבביא רש"י על פסוק זה מימרא זו, כי רש"י מביא ד' חז"ל שמכאן שקפלה לו הארץ — היום ילחמי והיום באתי, וליחא צנס הצע"ט שפסוק זה מרומז השם לקפלת הארץ, ולכן הביא רש"י כאן מימרא של יפה שיחתן, להראות כי שיחתן מרומז לסודות נפלאים ומרומז צנס גס שמות, כמו כאן שמרומז השם לקפלת הארץ.

32

שבילי פנחס / חיי שרה / מאמר טז / שביל הרמז

אך עדיין צריכים למודעי, אם קפצה לו הדרך או אם הוא קפץ להדרך, אך שהשם של קפיצת הדרך הוא ביושר אהר"ה, היוצא מראשי תיבות א"ת ה'שמים י"את ה'ארץ, וכאן השם של ראבא היום א"ל העין הוא להיפך והא"ה [ראת ה'ארץ לפני א"ת ה'שמים], מכאן מוכיח רש"י שקפצה לו הארץ, פירוש שהארץ קפצה אליו.

בענין זה מצינו הוספה נפלאה מכ"ק אדמו"ר מרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע, וכן כתב ב"צמח דוד" להרה"ק רבי דוד מדינוב זי"ע, כי לכאורה צריך ביאור איפוא מצינו שאברהם אבינו מסר השם של קפיצת הדרך אהר"ה

תפילתו של אליעזר

אכן אליעזר גם הפעם לא איכזב. את שליחותו הוא מילא בשלימות מירבית עדות לכך היא התוצאה המוצלחת שהושגה. אמנם זיווגו של אדם כולו נתון בידי שמים, אולם התורה מרגישה את חלקו הנכבד של אליעזר בדרך להשגת תוצאה זו.

העיון בפרשה מלמד עד כמה רבן אליעזר במשימה שהוטלה עליו. ראשית, געין התפילה שערך אליעזר לפני הקב"ה בשביל שיקרה לו את הזיווג המתאים. אמנם דרכם של אנשים כשרים שבכל משאלה שיש בליבם הם פונים לקב"ה, מידועם שבידיו כלבד למלא כל משאלותיהם. אולם מה היה לו לאליעזר בכלל להתאמץ בתפילה. שליח אחר לכל היותר היה טורח בכל כוחותיו, אך על יותר מוכך לא נשתלח.

אפשר גם שאחר במקומו היה נמנע מלהתפלל בסוברו שהוא יעשה את שלו, ואם מן השמים לא תוכתר השליחות בהצלחה, מה לו להפציר בתפילה. ענין זה? אליעזר לא התחייב ולא הושבע מאומה אודות התפילה, ואלמלא התפלל לא יכול היה איש לבוא אליו בתביעה כלשהי. אחר במקומו אולי היה נהרהר שעדיף שלא תימצא ליצחק אשה בחרין, כך תיפתח הדרך שיצחק ישא וקא את בתו של אליעזר.

אולם אליעזר היה נאמן לחלוטין לרבו ולשליחות שהוטלה עליו, ולפיכך לא הסתפק במילוי "יבש" אחר ההוראות שקיבל על עצמו, אלא עמד בתפילה ושליחותו תצליח.

גם מאוחר יותר כשניסו לבן ובתואל לעכב את שילוחה של רבקה, אליעזר א"נ. באותה שעה הן יכול היה להיפטר מעול השליחות שהוטלה עליו, שהרי נאמר לו במפורש שאם לא תאבה האשה ללכת אחרי יינקה מן השבועה, וולם לא כזו היתה גישתו של אליעזר. הוא התחיל במצוה והוא שהתאמץ השלימה בצורה הטובה ביותר.

אם זוכרים אנו שהמדובר במי שלו עצמו יש בת שהוא מחזר בשביל השיאה לאדם הגון, מצטייר לעינינו דמותו של אליעזר במלוא זוהרה, שהוא מתעלה מעבר לכל חישוב אישי ואין לו לגד ענינו אלא טובת אדוניו מילוי השליחות שקיבל על עצמו.

29

זריזים מקדימים למצוה

סימן יפה נוסף לדבקותו של אליעזר במטרה שהוצבה לפניו הוא ענין זריזותו בביצועה.

מארץ כנען לחרן מרחק רב הוא, ולפי תנאי הימים ההם מהלך של דרך כזו, אפילו על גבי גמלים, ארך ימים רבים. אליעזר עשה את כל אותה הדרך הארוכה ביום אחד; ביום שיצא מבית אברהם באותו יום עצמו הגיע לעיר נחור. אמנם נס נעשה לו לאליעזר, וקפצה לו הארץ (רש"י פסוק מב), אולם נסים כאלו אינם קורים לכל אדם ולא בכל מצב, רק לאחר שגלוי וידוע היה במרום רוב חשקו של אליעזר לקיים שליחותו, ושמחתו כן מבקש היה לבצעה במהירות המירבית, אף מן השמים סייעוהו בכזו זק.

אותה זריזות למצוה, מאפיינת גם את המשך דרכו. בתפילתו של אליעזר אל הקב"ה הוא אומר: "הקרה נא לפני היום". כביכול, אף לו הזמן והוא ביקש שהענין יגמר בכי טוב עוד באותו יום.

וכראות אליעזר את רבקה יוצאת הוא רץ לקראתה, כמעשיהם של צדיקים העושים כל מעשיהם בזריזות, (לבטח, מביתו של אברהם, שהזריזות היתה אחד מהסימנים הבולטים שבמעשיו, למד כן). אף בזה נענו לעומתו מן השמים באותה מידה עצמה. עוד בטרם כילה אליעזר לפרש את תפילתו נודמנה לו רבקה, ולמרות שהגיע לחרן לפנות ערב, עוד באותו יום הוכתרה שליחותו בהצלחה.

גם בהמשך המאורע אליעזר אינו יכול לסבול עיכוב כלשהו במילוי שליחותו, וכאשר הושם לפניו לאכול, סירב באומרו: "לא אוכל עד אם דברתי בדבר". ביצוע השליחות קדם אצלו לכל דבר אחר. אף כאשר כבר סוכם ענין השידוך, אליעזר אינו מתמהמה ומבקש: "אל תאחרו אותי וה' הצליח דרכי".

זריזות מודגשת כזו יכולה להיות רק נחלתו של מי שכל כולו מסור לשליחותו. מי שמעשיו הינם רק בשביל לצאת ידי חובה, לא חסרים עיכובים בדרכו. רק מי שהשגת המטרה היא משאת נפשו, מתגבר על כל הקשיים, ומן השמים מסייעים בידו להשיגה במהירות.

לעבדו הנאמן. ויש לומר שענין זה רמוז בתחילת השליחות כשאמר לו אברהם (כד ג): "ואשבעך בה' אלקי ה'שמים ואלקי ה'ארץ". בדברים אלו מסר לו אברהם שם אהו"ה הנרמז בראשי תיבות א'לקי ה'שמים ואלקי ה'ארץ".

וזהו שנאמר (שם כד י): "ויקה העבד עשרה גמלים מגמלי אדוניו וילך וכל ט"ו"ב אדוניו בידו", פירוש, שלקח עמו השם אהו"ה של קפיצת הדרך שמספרו ט"ו"ב, ממשיך הכתוב: "ויקם וילך אל ארם נהרים", כלומר אף כי "ויקם" שקם ועמד על מקומו, בכל זאת "וילך" במהירות מפני שקפצה לו הארץ על ידי שם זה עכ"ל ק.

הקשר בין אהו"ה שם הדעת לשם של קפיצת הדרך

והנה מדברי הבעש"ט הקדוש שהביא ה"עבודת ישראל" למדנו, כי שם אהו"ה שם הדעת הוא גם השם של קפיצת הדרך. ויש לרמוז ענין זה בדברי חכמינו ז"ל (חולין צא:): "כי מטא לחורן אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי, כד יהיב דעתיה למיהדר קפצה ליה ארעא". ויש לומר כי יעקב אבינו נסתפק אם לחזור למקום שהתפללו בו אבותיו, ומכיון שנעלם ממנו איך לעשות כדת של תורה, עשה כעצת ה"אגרא דכלה" לכוון שם הדעת.

וזהו שדקדקו חכמינו ז"ל בלשונם: "כד יהיב דעתיה למיהדר" - "דעתיה" דייקא, שנתכוון בשם הדעת אהו"ה כדי שיוחנן אותו הקב"ה דעת אם לחזור או לא, "קפצה ליה ארעא", שקפצה לו הארץ מיד כי שם הדעת מסוגל לקפיצת הדרך. אמנם עדיין צריך ביאור, מהו הקשר בין שם הדעת לשם של קפיצת הדרך אשר שניהם הוא שם אהו"ה.

ונראה לבאר הענין בזה, על פי מה שהארץ "בעל העקידה" בכמה מקומות (סוף שער ג, ריש שער טו, שער לח, שער לט), לבאר יסוד נפלא בענין שני אופני הנהגות שהקב"ה מנהיג בהם את העולם, הנהגת הטבע והנהגה ניסית שלמעלה מדרך הטבע, כי כאמת גם הנהגה ניסית הוא בדרך הטבע, אלא שהקב"ה

ברא את העולם בשני מיני טבעיים, טבע אחד נקרא "טבע מפורסם" כי הוא ידוע ומפורסם לכל, טבע זה אין בו דעה ותבונה, אלא כך הטבעי הקב"ה בעולם טבע מסודר מששת ימי בראשית, עולם כמנהגו נוהג בסדר בלתי משתנה, האש שורף, הים טובע וכדומה.

אמנם יש טבע שני יותר נעלה הנקרא "טבע חכם", כי הוא פועל ומבחין בהשכל ודעת לשנות את עצמו לפני לומדי תורה ועובדי ה' בעת המצטרף להם, ועל זה אמרו חכמינו ז"ל (שמו"ר כ א) שהקב"ה התנה עם הים שיקרע לפני ישראל בצאתם ממצרים, הכוונה שבשביל כלל ישראל עובדי ה' מתגלה טבע הנקרא "טבע חכם", שיודע להתאים עצמו כל פעם לפי הצורך של כלל ישראל.

נמצא לפי זה, כי מה שמצינו שנעשו נסים ונפלאות לצדיקים שלא כדרך הטבע, לעיני בני אדם נדמה שהם יוצאים מגדר הטבע, אבל זהו משום שהורגלו לטבע פשוט שכל דבר מתנהג כמנהגו מששת ימי בראשית, לכן כשיש שינוי יוצא מגדר הטבע קוראים לזה נס ופלא. אולם לאמיתו של דבר אצל המשכילים המתבוננים במעשה ה', אלו הנסים הם טבע גמור אלא שאינו טבע הידוע לכל, אלא "טבע חכם" הפועל ברצון ובשכל, להבחין בין צדיק לרשע ובין עובד אלקים ללא עבדו. אלו תוכן דבריו הקדושים.

ויש להוסיף תבלין בענין הטבע החכם שפועל לפי צרכי ישראל, על פי הידוע שתכלית הבריאה היא שהאדם יעבוד את ה' עם כל עניני עולם הזה, כמאמרם (אבות פ"ו מ"ב): "כל מה שברא הקב"ה בעולמו, לא בראו אלא *לעבודו". וכאשר האדם עובד את ה' עם עניני הטבע הרי הוא מתקנו ומעלה אותו לשרשו כמו שמצינו בפרשתנו כשקנה אברהם את מערת המכפלה מעפרון כתוב (בראשית כג יז): "ויקם שדה עפרון". ופירש רש"י: "תקומה

היתה לו שיצא מיד הדיוט ליד מלך". לפי *כאשר איש ישראל עובד את ה' עם עניני הטבע ומתקנו, מחזיק לו הטבע טובה והוא משנה עצמו ללכל צרכיו.

ומה מתוקים הם דברי ה"קול אריה" (הקדמה פתח טוב אות ב) שמפרש על פי דברי בעל העקידה דברי רש"י (ריש פרשת לך לך): "לך לך, להנאתך ולטובתך, ושם אעשך לגוי גדול, כאן אי אתה זוכה לבנים, ועוד שאודיע טבעך בעולם". דקדק רש"י לומר: "ועוד שאודיע טבעך בעולם", כי מאז שנתגייר אברהם ונכנס לארץ ישראל זכה להנהגת הטבע החכם, שהחלים עצמו להשתנות כדי למלא כל צרכיו של אברהם, ואף שדרך הטבע הפשוט לא היה יכול להוליד, אולם לפי הנהגת הטבע החכם כן הוליד, וזהו שאמר לו הקב"ה: "ועוד שאודיע טבעך בעולם", שאודיע בעולם "טבעך" שיש טבע חדש של אברהם וזרעו.

עבודת שם הדעת לחבר הארציות לשם שמים

והנה מבואר בספרים הקדושים ענין שם הדעת שיוצא מראשי תיבות: א'ת ה'שמים ו'את ה'ארץ. בדרך עבודה, על פי המבואר בשלחן ערוך (אור"ח סימן רלא סעיף א):

"בכל מה שיהנה בעולם הזה לא יכוין להנאתו אלא לעבודת הבורא יתברך. כדכתיב בכל דרכיך דעהו, ואמרו חכמים כל מעשיך יהיו לשם שמים, שאפילו דברים של רשות כגון האכילה והשתיה וההליכה והשיכבה... וכל צרכי גופך יהיו כולם לעבודת בוראך".

והנה עבודה זו לייחד כל עניני גשמיים לשם שמים, הוא על ידי הדעת שמחבר את הגשמיות עם הרוחניות, כמו שהביא בספר "בעל שם טוב" (בראשית סימן קפה) בשם צוואת הריב"ש:

"בכל דרכיך דעהו (משלי ג ו), זהו כלל גדול, דעהו לשון חיבור ה' עם ו', בכל מעשיו אפילו בדברים גשמיים שעושה, צריך שתהיה עבודה לצורך גבוה לבד ולא לכוונת דבר אחר, אפילו המעט מן המעט לא תהיה לכוונת עצמו רק כולו לשמים".

הרי מבואר שעבודה זו לחבר הגשמיות עם עניני שמים הוא בבחינת דעת: "בכל דרכיך דעהו". לפי זה מבואר היטב ענין שם הדעת אהו"ה שיוצא מראשי תיבות א'ת ה'שמים ו'את ה'ארץ, כי על ידי הדעת מחברים א'ת ה'שמים ו'את ה'ארץ, ו' של "ואת הארץ" מוסיף על ענין ראשון "את השמים", לחבר כל עניני ארציות לשם שמים.

קפיצת הארץ סיוע לאדם להגיע למחוז חפצו בלי מניעות

והנה מצינו במדרש (ב"ר ה ז): "למה נקרא שמה ארץ, שרצתה לעשות רצון קונה". וצריך ביאור מדוע זכתה דוק הארץ לשבח זה שרצתה לעשות רצון קונה, הלא כל הבריאה ממלאת רצון ה' ביראה ובאהבה. אך לפי האמור יש לומר הכוונה בזה, כי הן אמת שדרך הטבע כאשר אדם רוצה ללכת ממקום *למקום, יש לו עיכוב כשיעור הזמן שהוא צריך לעבור כבדת דרך עד שיגיע למחוז חפצו,

אמנם כל זה הוא משום שהאדם משתמש בעניני ארציות למלאות תשוקותיו ותאוותיו, לכן אין הארץ מתלבשת כי אם בהנהגת הטבע הפשוט, שמצד הנהגה זו יש טורח גדול לאדם להגיע למחוז חפצו.

אולם כאשר איש ישראל הולך בדרך כדי לעבוד את ה' בעסק התורה והמצוות, ואפילו בעת עסקו בעניני עולם הזה כוונתו לקיים: "בכל דרכיך דעהו" שיהיו כל מעשיו לשם שמים, כי אז מתלבשת הארץ בהנהגת הטבע החכם, לסייע לאדם שלא יהיה לו שום עיכוב מצד הטבע הפשוט, אלא הארץ תקפוץ בשבילו כדי שיוכל להגיע למחוז חפצו בלי שום מניעות, ולכן זכתה הארץ להיקרא בתואר "ארץ", על שם "שרצתה לעשות רצון קונה", כי היא מסייעת לעובדי ה' למלאות רצון קונם בלי שום עיכוב, כמו שמצינו אצל אליעזר עבד אברהם שקפצה לו הארץ כדי שלא יהיה לו שום עיכוב.

הנה כי כן מבואר הקשר בין שם הדעת אהו"ה לקפיצת הדרך, כי היות ששם זה יוצא מראשי תיבות הפסוק: א'ת ה'שמים ו'את ה'ארץ, שהרמז בזה שצריך להשתמש בדעתו כדי לייחד עניני שמים וארץ, לכן כאשר האדם מייחד כל עניני הארציים בלתי לה' לבדו, הרי הוא מתקן את הארץ להעלותה לשרשה, ואז הארץ מחזיקה לו טובה והיא משנה את התלבשותה בטבע הפשוט כדי להתלבש בטבע חכם, לקפוץ בשבילו כדי שיגיע למחוז חפצו בלי שום מניעות.

והנה עבודה זו לייחד כל עניני גשמיים לשם שמים, הוא על ידי הדעת שמחבר את הגשמיות עם הרוחניות, כמו שהביא בספר "בעל שם טוב" (בראשית סימן קפה) בשם צוואת הריב"ש:

shul or the beis medrash, one should not feel that they are disconnected from their avodas Hashem.

Being aware of the countless opportunities to do mitzvos and taking advantage of them by having kavanah for each one, a person will always stay connected to Hashem, the Source of all blessing — even while busy with work or errands. A person who always has kavanah before doing mitzvos will continually increase their awareness of Hashem and connection to Him.

As an example, a man who owns a bakery can prepare bread solely as a means to earn money. If, however, he chooses to have kavanah and think about the great chessed that he is doing by supplying bread to Hashem's children, then he will be fulfilling mitzvos all day long and thereby earn a great reward in the World to Come. But if all he thinks about is the money, he will sadly forfeit these mitzvos.

The same is true for a doctor with his patients and a grocer with his customers. Indeed, it is true for every profession. By adding kavanah to the actions that they are already doing, people can merit hundreds or even thousands of mitzvos every day. And this is in addition to the money that they earn; they will earn money and accumulate a vast amount of mitzvos. In this way, they will bring Hashem into their workplaces, forge a bond with Him and live with Him in their daily lives, in all places and at all times.

And all this begins with having the following simple and clear intention before doing any mitzvah: "I am doing this mitzvah הַשֵּׁם — as Hashem commanded."

HASHEM DESIRES THE HEART

Chazal teach us, "Rachmana libba ba'ei — Hashem desires the heart."³⁹ This means that what Hashem wants most from a person is the person themselves, not just their physical actions. The heartfelt intent and emotions which accompany a mitzvah are thus the main

39. Sanhedrin 106b. HaGaon Rav Avigdor Miller ztz"l would always explain that the word lev means the mind, where we think our thoughts. See Ramban, Devarim 6:5. Similarly, it says (Bereishis 27:41), "...and Eisav said in his heart," meaning that he thought in his mind. Rav Miller thus explained that the title of the sefer Chovos HaLevavos should be translated as "Duties of the Mind."

על פי האמור מיישב ה"ערוגת הבשם", מה שהקדים הקב"ה בתחילת מעשה בראשית, שמים לארץ (בראשית א א): "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", ואילו בסוף מעשה בראשית הקדים הקב"ה ארץ לשמים (שם ב ד): "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים." כי בתחילת הבריאה טרם שניתנה תורה לישראל, השמים אכן היו חשובים יותר מן הארץ, אולם בסוף הבריאה הקדים הקב"ה ארץ לשמים, ללמדנו שתכלית הבריאה היא שיקבלו ישראל תורה בארץ ועל ידי זה יקדימו ארץ לשמים.

שקפצה לו הארץ, פירוש, שקפצה לו הארץ להקדימה לפני השמים שהיא תכלית הבריאה.

מוסיף על כך ה"ערוגת הבשם" לפרש דברי רב אחא כמין חומר: "יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים." כלומר "יפה שיחתן של עבדי אבות", שהקדים אליעזר עבד אברהם בראשית תיבות ארץ לפני שמים, "מתורתן של בנים", מזה שקיבלו הבנים בני ישראל את התורה בארץ, כי מאז וכו' שתתעלה הארץ יותר מן השמים.

אמנם לפי המבואר יש להוסיף תכלין, כי ידוע שאחד מסיודות תורת החסידות הוא, איך לקדש את החומר ולעבוד את ה' גם בעניני גשמיות, שהוא בבחינת שם הדעת את השמים ואת הארץ, לייחד כל עניני ארציות לשם שמים בבחינת: "בכל דרכיך דעהו". מעתה יש לומר שמטעם זה נקרא "בעל שם טוב" כי הוא גילה בעולם בהרחבה העבודה של שם טוב, הוא שם הדעת אהו"ה שמספרו טו"ב, והנה שהעידו התלמידים על רבם הבעש"ט ז"ע שזכה לקפיצת הדרך, כי שם הדעת הוא גם כן השם של קפיצת הדרך.

מעתה לא נפלאה היא לומר, שגם אליעזר עבד אברהם שהיה דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים עבד את ה' גם בעניני ארציות. הנה כי כן מבואר היטב מה שאמר: ויאבא היום אל העין, ראשי תיבות שם הדעת אהו"ה, אלא שהקדים ו"ה - ואת הארץ. לפני א"ה - את השמים, ומפרש רש"י: "מכאן שקפצה לו הארץ", לרמוז כי בזכות שאליעזר עבד את ה' גם בעניני ארציות, הקדים בכך ואת הארץ במעלתה לפני את השמים, לכן זכה גם כן שקפצה לו הארץ פשוטו כמשמעו, כדי שלא יהיה לו שום עיכוב להגיע למחוז חפצו.

שבילי פנחס / חיי שרה / מאמר יז

[א]

תכלית הבריאה להקדים ארץ לשמים

בענין זה ראוי להביא דבריו המתקנים של ה"ערוגת הבשם" (ד"ה ויאבא היום אל העין השני), שמפרש לדרכי עבודה דברי רש"י: "מכאן שקפצה לו הארץ", בדרכו של ה"אהוב ישראל" שהקדים בראשי תיבות: ויאבא היום אל העין - ואת הארץ לפני את השמים, על פי מה שביאר ב"תורת משה" להאלישין הקדוש (פרשת עקב) מקרא שכתוב (דברים י יד): "הן לה' אלקיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה".

ויש לדקדק במה שסידר הפסוק: "השמים ושמי השמים הארץ", כי ממה נפשך אם הסדר הוא מלמטה למעלה היה לו לומר: "הארץ וכל אשר בה והשמים ושמי השמים", ואם הסדר הוא מלמעלה למטה היה לו לומר: "שמי השמים והשמים הארץ וכל אשר בה". וביאר בדברי קדשו, כי הן אמת שלפי הסדר מלמטה למעלה, הארץ היא תחילה בהיותה

יותר נמוכה מכולם, למעלה ממנה הם השמים, ועוד יותר למעלה הם שמי השמים.

אולם כל זה היה טרם שנתן הקב"ה את התורה לישראל בארץ והשכין את שכנתו בבית המקדש של מטה, אבל אחרי שנתן הקב"ה את התורה לישראל והשכין שכנתו בבית מקדש של מטה, מאז הארץ היא יותר גבוהה אפילו משמי השמים, נמצא כי אכן כך הוא הסדר מלמטה למעלה כפי שכתוב בתורה: "הן לה' אלקיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה", כי השמים הם הנמוכים ביותר, למעלה מהם הם שמי השמים, ועוד יותר למעלה מכולם היא הארץ וכל אשר בה שהיא גבוהה יותר אפילו משמי השמים.

HASHEM CREATED THE entire world because He "desired to dwell with His creations in the lower worlds" (*Bamidbar Rabba* 13:6). Hashem derives pleasure in His world when His glory is revealed in the physical world, when human beings acknowledge His existence and serve Him in the world of concealment, where His truth is hidden (*Tanya, Likutei Amarim* 36). This is life in Eretz Yisrael. Here, the practical world

is part of our Divine service. We live in Hashem's land and our entire lives are for His honor. We are always connected to Him, even in the physical aspects of life.

48

את התורה שבעל פה, על שום שהיא נובעת מהמקור ומהשורש ממנו היא מתפשטת על פני הארץ ומביאה את השפע לכל המקומות, במימד המקום, ארץ ישראל היא הארץ המסמלת את התורה שבעל פה. ארץ ישראל מסוגלת לתיגורם התורה מהרוח אל הגשם, מבחינת תורה שבכתב לבחינת תורה שבעל פה. זה שאומר המדרש, כי שלושת הצדיקים האמורים נזדמנה להם הבאר בזיווגם. נזדמנה להם בחינת 'תורה שבעל פה', היא בחינתה של ארץ ישראל, הגם שהיו בחוץ לארץ. הוא שכתוב באליעזר שקפצה לו הארץ, היינו שהוא זכה לבחינת ארץ ישראל על אף שהיה בחוץ לארץ. לא ה'דר' קפצה לו, דהיינו שהגיע למחוז חפצו מהר יותר, אלא ה'ארץ' קפצה לו, היא בחינת הארץ שהגיעה עמו לחנך, וממשיך ה'שפת אמת', כי אמנם רק שם, בעת שראה לבן את אליעזר עומד על העין, אמר לו (בראשית כד. לא) "בוא ברוך ה'" ובאותו מעמד יצא אליעזר מכלל ארור ונכנס לכלל ברוך, כי שם נוכח אפילו לבן לראות שבחינת ארץ ישראל באה עם אליעזר לחוצה לארץ.

פרשת חיי שרה במקרא קיג

ויבינו

49

וברש"י "גילה לו נסים שעשו לו שקפצה הארץ ושנזדמנה לו רבקה בתפלתו". ע"כ. צ"ב דא"כ מהו אשר עשה דמשמע שאליעזר עשאם, הלא מיירי בנסים שנעשו לו הול"ל אשר היו או את כל אשר נעשה. ואם משום זכותו, הלא פשוט ואף אליעזר ידע שלא זכותו גרמה אלא זכותו של אברהם, כדכתיב "ועשה חסד עם אדוני אברהם" ולכאור' היה מתפרש כפשוטו דקאי על עצם הקדושין שבחר בה וקידש אותה עבורה, אך א"כ קשה לרש"י מהו כל הדברים דמשמע שיש כאן רוב דברים לספר. ונראה דהא דכתיב "אשר עשה" לא קאי על העבד אלא על "יצחק" דהוא העושה שהרי תפלתו ומעשיו וזכותו הם שגרמו וכמשנ"ל לעיל בקרא דיצחק בא מבוא באר לחי רואי דיצחק עשה השתדלות בתפלה ובמעשה, וזהו דכאשר העבד רואה את יצחק בא מבוא באר לחי רואי ומלושח בשדה מספר לו את כל אשר הועיל בתפלתו ובמעשה החסד שלו.

חתם סופר על התורה

59

As stated previously, Hashem had hastened Eliezer's journey to Aram by causing the earth to fold up under him. Why then wasn't his return trip similarly accelerated?

To answer this question, let us consider the circumstances of Yitzchak's first meeting with his future wife. He had just gone out to pray in the field, and we may presume that his prayers were directed toward the success of Eliezer's mission to find him a suitable mate. Now, it is known that Hashem desires to hear the prayers of *tzaddikim*, and had Eliezer returned with Rivkah any sooner, Hashem would not have had the "pleasure" of hearing Yitzchak's prayers. The link between prayer and *shidduchim* is clearly demonstrated in our *pasuk*; immediately after his prayer, Yitzchak raised his eyes to behold Rivkah (*Chasam Sofer* 95 ד"ה וע"ד).

ויש להוסיף תכלין, מדוע זכה אליעזר עבד אברהם להשגה זו, דוקא בשליחותו זו ששילח אותו לאברהם למצוא זיווג ליצחק בנו, על פי המבואר בזהר הקדוש (ויצא קמו:) כי יעקב אבינו הוא עמוד התורה: "על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, התורה דא יעקב, העבודה דא יצחק, גמילות חסדים דא אברהם".

וכבר נתבאר בשם האלשין הקדוש, כי על ידי מתן תורה לישראל בארץ זכותה הארץ להתעלות יותר מן השמים, מעתה כיון שזיווג יצחק ורבקה נולד יעקב עמוד התורה, שבזכותו יקבלו בני ישראל זרע יעקב את התורה בארץ, לכן דוקא בשליחות זו זכה אליעזר להשיג שבזכות זיווג זה תתעלה הארץ יותר משמים, ועל כך אמר: "ואבא היום אל העין, שהקדים בראשי תיבות: ו'את הארץ לפני א'ת השמים, וזהו שפירש רש"י: "מכאן שקפצה לו הארץ". שבשליחות זו זכה להשיג שהארץ קדמה לשמים.

45

כלומר בתחילת הבריאה הקדים הכתוב שמים לארץ: "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", כי בתחילה ברא הקב"ה את השמים הרוחני ואחר כך נשתלשל ממנו הארץ הגשמי, אבל בסוף הבריאה הקדים ארץ לשמים: "ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים", להורות שתכלית הבריאה היא שהאדם יעלה כל הבריאה מתחת לעילא, ויהפוך את הארץ

הגשמי לשמים הרוחני, על ידי שישתמש בכל עניני עולם הזה הארציים לשם שמים.

הנה כי כן על עבודה נפלאה זו רמז אליעזר באמרו: "ואבא היום אל העין, והקדים בראשי תיבות: ו'את הארץ לפני א'ת השמים, כי בחינתו עבד הנאמן של אברהם אבינו זכה

גם הוא ללמוד ממנו איך להעלות כל עניני ארציית לשם שמים מתחת לעילא, אשר עבודה זו היא בבחינת הקדמת ארץ לשמים, כי מן הארץ עולה כל השפע של עניני עולם הזה לשרשם בשמים, וזהו שפירש רש"י: "מכאן שקפצה לו הארץ" לפני שמים.

שפתי דעת / פרשת חיי שרה

47

על הפסוק (בראשית כד. מב) "ואבוא היום אל העין" כתב רש"י "מכאן שקפצה לו ארץ". על פי הכלל הידוע, שהקדוש ברוך הוא אינו עושה ניסים שאינם צריכים בקש ה'שפת אמת' לברר, מדוע היה צורך שתקפוץ לו הארץ, וכי מה היה חסר ו היה מתעבב מספר ימים.

ויש לברר ענין נוסף, איתא בחז"ל (שמות רבה א. לב) כי שלושה נזדמנה להם זיווגם ל הבאר, יצחק, יעקב ומשה, ומשמע מדברי המדרש, שזיווג המזדמן על הבאר עלה מיוחדת יש בו, וגם ענין זה טעון ברוך, וכפי שכתב ה'שפת אמת' בלשון דשו "ואם כפשוטו, מי יעבב לכל הנושא אשה לילך להבאר".

להבנת הענין, יש להקדים ולבאר יסוד אחר, המופיע בדברי ה'שפת אמת' מספר עמים^(ט), ישנן ביהדות שתי בחינות, בחינת התורה שבכתב ובחינת התורה שבעל

פה, תורה שבכתב, היא התורה שירדה משמים, ובכללה מערכת סגורה של ציוויים ולוקיים שאינם ברי שינוי ואסור לנטות מהן ימין ושמאל. מאידך, בחינת תורה שבעל פה, היא הצורה בה עובד האדם ומעלה את עצמו ומחיל את התורה על חיי יום יום, התורה שבעל פה היא עבודת האדם וההחלה של הרוחניות שהורדה משמים על הארציית בה הוא מצוי, הנשמה הורדה למקום של גשם וארץ, ובתוכו עליה לחיות חיים של תורה ורוח. 'באר' היא מקור נובע מים חיים והיא מסמלת